

SZÉKELY KÖZÉLET

POLITIKAI, KÖZGAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI UJSÁG

Működési árak:
Egész évre 50 Lei, félévre 25 Lei, negyedévre 13,5 Lei.
Egyes szám ára 1 Lei.

Felolós szerkesztő:
TOMPA LÁSZLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Bulevardul Regele Ferdinand (Kossuth-utca) 14. sz.
Telefonszám: 34.
Megjelenik minden vasárnap.

Beszámoló a bukaresti gazdaküldöttség utjáról.

A megbomlott gazdasági rend és válságból válságba zökkenő közgazdasági helyzet nyomozó állapotokat teremtett mindenfelé. Mindenünk van, ami a megélhetéshez szükséges — és mégse tudunk élni. Sínylődik a vármegye és népe, mert a közgazdasági válságok labirintusából a kivezető utat nem találhatjuk.

A fogyasztó a termelőre, a termelő az iparosra, az iparos a kereskedőre, a kereskedő újból a termelőre vet — s nehogy ebből az egymásra hánytorgatásból egy orvosolhatatlan gyűlölködés és egymás emészése, következményeiben pedig rothadó társadalmi bomlás lépjen elő, — maguk a termelő kisgazdák mentek el a kormányzó hatalomhoz — felpanaszolni a közgazdasági rend égető sebeit — azt, ami őket senyveszti, de azt is, ami másokat éget és orvoslást kértek az udvarhelyvármegyei közgazdasági élet sorvasztó bajaira.

A földmives szövetség közgyűlésén elhangzott kívánalmak tették szükségessé, hogy a kisgazdák küldöttség útján tárják fel a gazdasági élet sebeit, mert a közbajokon való segítség módjai és eszközei tulesnek azon határokon, hol az egységes társadalmi munka produktív eredményeket mutathatna fel — az államhatalom képviselőinek támogatása nélkül.

Fel kellett tárni tehát bajainkat, hogy szűnjön meg a sok panasz, enyhüljön a gond és induljon meg a normális élet folyamata, mert minden percnél anélkül való elfutása vétek önmagunk ellen, bűn a székely nép létérdekével szemben.

Köztudomású tény, hogy a Székelyföld nyomora hatalmas mérveket öltött mindenfelé, de különösen itt e vármegyében, hol a múlt évi rossz terméseredmények miatt a termelő kisgazdaosztály az éhínség küszöbén áll, kereskedelmi életünk elzártsága, közlekedési eszközeink selejtessége, világforgalomból való kiesettségünk annyira bénító hatású gazdasági és társadalmi életünkre, hogy a mai alappal a Székelyföldön, de főképp e vármegyében bárminő gazdasági és kulturáció egy kártyavár, mely akkor roppan össze, mikor a legcsekélyebb szelecske meglebbenti. Nem lehet tehát építeni, nem lehet nyugalmas gazdasági rendre még rágondolni is komolyan,

egy szilárd alap megteremtése nélkül, hogy ezen akcióból tényleges eredmények szármassanak.

A földmives szövetség összegezte azon intézkedéseket, melyek részben ad hoc segítségre irányulnak, részben több évre terjedő célirányos munkával mutatnak reá az alapvető ténykedésekre és nyolc memorandumba foglalva nyújtotta át a kamarának és a kormányhoz azon gazdasági kívánalmakat, melyek e vármegye közönségét minden társadalmi érdekeltségek megosztása nélkül nagyon mélyen és nagyon közvetlenül érintik, érdeklik.

A földmives szövetségbe tömörült 11.000 kisgazda ezen tényével a legeklatánsabban rációzott azon szélteben-hosszabban támadt s elég meggondolatlanul szétszórt és pertraktált vádakra, hogy saját öns érdekeinek védelmét célzólag elszigeteltséget akar támasztani a különböző társadalmi rendekben s osztályharcra vonul fel. Ime: az első komoly lépés is a nagy összesség egyetemes érdekeinek megmozdítására irányult, méltóan a nagy testület arányához és intéző bizottságának neves férfiaihoz, kik lelkiületüket viszik be az egész munkába, hogy e vármegye területén a konsolidált gazdasági és társadalmi rend, ha lassan is, de feltétlen bizonyossággal helyreálljon.

*

A nyolc memorandum első s helyi vonatkozásában legfontosabb tárgya az, hogy

önálló székely teher-vonatot kérünk,

a székely közgazdaság részére a lehető legrövidebb időn belül, hogy szűnjön meg a sok haszontalan kilneselés, vesztegetés és jöjjön tisztességes mederbe a kereskedelem. A tehervonat veszteglő állomása legyen Székelyudvarhely és innen a különböző közgazdasági szervezetek, intézmények kiigényelhessek s a kitermelt árukészletet kiszállithassák, más vidékről pedig a nekünk szükséges árucikkeket, élelmigabonát stb. stb. minden különösebb nehézség nélkül behozhassuk. Annyira mélyen járó gazdasági szükségletünk a székely tehervonat, hogy ennek révén egyszerre valósulhat meg a gabona-behozatal, az állat és faárkivitel, a kereskedelmi cikkek szabad beszállítása s ezek révén az annyira kívánt népjólét. E tárgyban vármegyénk prefectusa a hatóság részéről is egy jól megindokolt felterjesztést intézett a kormányhoz s maga részéről is sürgette a székely tehervonat azonnali kiutalását a székelység részére.

A prefectus előterjesztéséhez a Földmives Szövetség a saját kérvényét csatolta s így vitte a kormány elé.

Második memorandum:

a székelyföldi községi, egyházi és közbirtokossági erdők és legelők sérthetetlen fennmaradására

és fentartására vonatkozik. A Földmives Szövetség az erdélyi földreformra vonatkozó törvényjavaslatban a status quó fentartását kívánja a köz-erdők és legelőkre vonatkozóan, mert mint a kormány és a kamarához beterjesztett kérvény felsorolja, az erdő- és legelőgazdaságra a székely nép a természettől van utalva s ennek rátaitsága következtében — a népesség szaporodásával emelkedett az erdők és legelők kataszteri hald száma is, mert a tiszta mezőgazdaságból létfeltételeit nem találhatta meg. Ennek tudható be, hogy a négy székely vármegyének ma 312.374 kat. hold közbirtokossági, 584.131 kat. hold községi és törvényhatósági és 42.679 kat. hold egyházi erdeje van, mely erdőségek ugy vannak berendezve, hogy 30%-ukban legeltetési igények nyerjenek belőlük kielégítést, minél fogva ősi szokásjogukból kialakulva, ma a Székelyföld legelő területe 129.831 kat. holdra tehető, ami állattenyésztésünk számarányához viszonyítva — egyáltalán nem elegendő s a gazdák valóságosan küzdenek, hogy az országos törvénnyel is szabályozott legelő-rendtartási szabályok szem előtt tartásával a túlterhelt legelőket okszerűen hasznosíthassák.

Általánosan tudott delog, hogy földünk silány. Mintegy 45%-a csak zabot és burgonyát termel. E két terményen kívül minden, az élet fentartásához szükséges anyagot ériási munka és áldozatok árán erdőgazdaságunk és állattenyésztésünkkel vagyunk képesek beszerezni. Ezért szent nekünk az erdő és legelő és ezért követünk el mindent, hogy azok állandóan jó karban legyenek és szaporittassanak.

A legnagyobb megdöbbenéssel értesült a székely nép a lapok hirdetéséből, hogy a kamara elő terjesztett erdélyi új birtokreform törvényjavaslatban közlegelőink és erdőink kisajátíthatóságát illetőleg rendelkezések foglaltatnak, nevezetesen, hogy a községi és közbirtokossági legelő és erdőterületek más községek, illetve érdekeltségek részére alakítandó új erdő és legelő területek céljára kisajátíthatók lesznek, az egyházi erdők pedig egyenesen kisajátíthatnak. Megdöbben a nép és féltve borul le évezredes rögére, mit vérrel áztatott és könnyeivel szentelt meg, mert ezen intézkedés megtételében létexistenciáját látja veszélybe és örök romlásba dönteni. Világ előtt tudva van, hogy mennyit szenvedett a székely nép. Nagy szenvedéseiben a serson való

megnyugvást csak az adta számára, hogy évezredek tulajdonjogában álló birtokában szilárdan érezte magát a háza tudatot, most az erdők és legelők megmozdításával megrendítjük benne és bércecs otthonának a szerves részei állaga bizonytalanná válik — úgy a nép kétségbeesetten veszi fel a sorsüldözés vándorbotját.

Minden népnek, mely a földön él, isteni és emberi törvények szerint joga van a létezéshez és joga van azokhoz az eszközökhöz, melyek a tisztas megélhetést részére biztosítják. A székely nép létefeltételeinek eszközeit évezredek munkával, vérével és izzadságával árán szerezte. Egyetemes kiváncsóságunk tehát, hogy a tulajdonjogban a székely nép ne hábergattassék a tulajdonjog szentsége annál is inkább tiszteletben tartassék, hogy a nép is tisztelettel viseltessék az új államalakulat iránt.

A közös birtoklás rendjét az idő alakította ki a székely nép részére és ez teremtett oly sajátságos és mintaszerű kihasználási módot, mely példátlanul áll a világban, de amely kihasználási móddal a községi és közbirtokossági, valamint a néppel szorosan egybe forrott egyházi erdőkkel és legelőkkel a falu legszegényebbjének is jut. Ezért nési a székely nép a községi, közbirtokossági és egyházi erdőit, legelőit egyenesen magántulajdonának, valóságos szentségnek és azért iparkodott azokat évszázadokon át folyton gyarapítani, hogy ebből aránylagosan jusson szegénynek, gazdagnak egyformán. Ha ezt részére megakasztjuk, a székely nép tönkre megy.

A Földmives Szövetség harmadik kérvénye:

Földmives iskola létesítése, a vármegyei kisgazda gyermekek részére,

hogy a gazdasági tovább fejlődésnek intézményes alapja lefektetessék. A szövetség, mert anyagi ereje nincs hozzá, — az unitárius státussal lépett elvi megállapodásra, hogy a státusnak 600 holdra terjedő buni birtokán állítsassék fel a magyar tannyelvű, államilag segélyezett földmives iskola, melynek növendékeit a Földmives Szövetség jelöli meg vallásfelekezeti nélkül.

A kérés szerint, ez az erdőkkel együtt 1200 holdas Berde Móza-féle alapítványi birtok közel fekvésénél fogva különösen klimatikus és talaj szempontokból a földmives iskola részére kiválóan alkalmas, mert a 600 holdnyi erdőterület levonása után fennmaradó 600 holdnyi szántó, kaszáló terület az iskola létesítésére annál inkább elegendő és megfelelő, mert gazdasági felszereléssel és épületekkel megfelelően el van látva.

Még távolabbi vidéken sem tudunk olyan birtokot, ami speciális székely gazdálkodásunknak megfelelő. A magyar kormány idejében működött algyógyi vagy eszékóvári földmives iskolák azért nem voltak gazdálkodásunkra termékenyítő hatással, mert más talajviszonyok és más éghajlati viszonyok miatt ott a gazdálkodási viszony a miénkkel szemben egészen más irányu volt. Azokon a vidékeken a szemtermelés az általános gazdálkodási irányzat a számunkra pedig a hideg éghajlatunk miatt az állattenyésztéshez szükséges ismeretek bírnak döntő súllyal és ha ott szerezhetők is a szemtermeléshez szükséges ismereteket ifjaink, azokat a mi éghajlatunk alatt alig használhatták.

A nekünk megfelelő területen nincsen olyan birtok, amiben a fenti szempontból iskola létesíthető volna s mert ez a státusbirtok elvileg amúgy is kisajátítás alá jön s mert ugyanazon községben magának a kincstárnak van további 500 hold birtoka, amiből az igényjogosultak könnyű szerrel kielégíthetők, önként kínálkozik a fenti célra ez a birtok annál inkább, mert a tulajdonosnál, az unitárius státusnál megvan a lehetőség és akarat a földmives iskolának ezen a birtokon való létesítésére.

Az unitárius státusnak Berde Móza úgy hagyományostá ezt a birtokot, hogy annak természetbeni jövedelméből 3000 véka szemes gabona a székelykereszturi és kolozsvári unitárius

főgimnáziumokban tanuló szegény sorsu ifjuságnak „Berde Móza cipő-alap” címén cipőben természetben kiadassék. Ezen indokból a státus a többi birtokának haszonbérbe adása dacára ezt a birtokot mindig hási kezelésben tartotta és az általa szintén tervezett földmives iskola létesítését csak a háború akasztotta meg. Ugy tervezte a státus, hogy a birtoktól alig 10 km.-re fekvő unitárius főgimnáziumban az ott működő tanári karral kevés tanerő pótlásával oktassa az ifjuságot az elméleti részből s a gyakorlati vonatkozásokat a helyszínen vezesse be.

A státus az alapító által kikötött termények beszolgáltatását elvül kikötötte, de ezenfelül minden lehető módon segítséget ígért az ezen ügyben folytatott előzetes tárgyalásoknál s így a kérdés azonnali megvalósításához csupán az szükséges, hogy a kormány a szóban levő birtokot — mely különben a fenti alapon amúgy is köznevelési célt szolgál s így ki nem sajátítható — földmives iskola létesítése céljából a kisajátítás alól egészen mentesítse s ezzel az iskola létesítését engedélyezze, elősegítse.

A kérvény végül hangsúlyozza, hogy a székelység a kormányhatalommal való ilyen irányú érintkezésétől eddig, idénem tartozó okokból, távol állott. Ez az első lépés, amiben a kapcsolást a szebb jövő reményében magunk keressük. De a tényleges állapotot, a tényleges államjogi helyzetet elismerve, nemcsak kérnünk lehet megélhetési lehetőségeket, hanem gazdasági helyzetünk életfolyamatainak folytonosságához speciális emberi alapon kifejezetten jogunk van s biztosan érezzük, hogy az élethez való feltétlen igényünket a kormányzat elismerni, segíteni fogja.

A kisgazdák 4-ik kérvénye a vármegyének

a vasúthálózatba s így a világkereskedelemben való bekapcsoltatására

irányul, midőn azt kéri, hogy a Hamburg—Galaci középeurópai *kettős vágányú* kereskedelmi fővonalnak Bécs—Budapest—Nagyvárad—Kolozsváron túl levő részét a mezőváros át közvetlenül és egyenesen Marosvásárhely—Parajd, Parajd—Székelyudvarhely, Székelyudvarhely—Sepsiszentgyörgy, Sepsiszentgyörgy—Bodza szoros, Bodza szoros—Fokasni, Fokasni—Galac vonallal a kormány vegye tervbe, annak megépítése iránt a megfelelő törvényjavaslatot készítse elő, parlamentileg szavaztassa meg s általában annak létesítése iránt minden intézkedést soronkívül tegyen meg.

A Tirol—Szabadka, Arad—Tövis—Segesvár—Székelyudvarhely és Csikszóroda—Gyimes—Palánka—Moldovai—Beszarábiai vonalnak Székelyudvarhely és Csikszóroda közötti 50 km. hosszúságú s a magyar parlament által törvényhozásilag elfogadott részletét, tervét tegye magáévá s annak megvalósítása érdekében a szükséges lépéseket szintén tegye meg.

A részletes és közgazdasági szempontokat felölelő indoklás ismerteti mindazt, amiért hosszú évtizedeken a vasút érdekében küzdöttünk. S hogy sohase lettünk meghallgatva, annak tudható be közgazdasági életünk minden nyomorúsága.

Dár az önálló székely tehervonat kiutalásával sok tekintetben önként jön a gazdasági rendbéklyóinak feloldása, mégse tartotta fölöslegesnek a földmives szövetség, hogy a kormányt az 5-ik memorandumban arra kérje, hogy a vármegye területéről

1000 vagon husmarha és igás állat kivitele

engedélyeztessék, mert a vármegye lakosságának kizárólagos jövedelmét az állattenyésztés s így a hustermelés képezi és a világháború előtt állattenyésztésünk termékeit az ipari államok részére nagy tömbökben vonatjárt-aszerűen kivittel bonyolítottuk le. Az ipari államok részére húst s a Magyaralföld részére igás ökröt szállítottunk, s

ezzel állattenyésztésünk mennyiségileg és minőségileg magas nívóra emelkedett.

A világháború folyamán a husállomány védelmére kiadott rendelkezések miatt *állattenyésztésünk felszaporodott*, úgy, hogy a háború bevégeztével a kezdetkori állomány legalább is kétszeresére emelkedett fel.

A háború befejezése utáni 2 és fél esztendő óta a hadiállapottal szemben a husfogyasztás $\frac{1}{4}$ -ére redukálódott s kivitelünk teljesen megállt, ugyanígy, hogy ma már a régi állapottal szemben három-négyszeres mennyiség van az istállóba besufozva. Kivitel hiányában *állattáráink* a kereskedelmi és ipari cikkekkel szemben nevetességességig aránytalanul kevés *forgalmi értéket* képviselnek s e miatt a gazdálkodással foglalkozó lakosság a minden napi szükségletet is alig képes fedezni s így a kiviteli út megnyitása az általános megélhetésnek, a köznyugalom és béke helyreállításának legbiztosabb útjaként kínálkozik.

Ezen nyomorúságos helyzetünkben, mely bizonyára a kormány előtt sem lényegtelen, reámutat a kérvény a helyzetnek az állam érdekét érintő *káros hatására* és azon *előnyökre*, ami a kérés teljesítése esetén az államkincstárra hárulni fog és a míg egy felől a helyzet mai változatlan, kényeszerű fenntartásával a *marhatenyésztés csökkenni fog*, a marhatenyésztő gazdák, mint adóalanyok megsemmisülnek, addig más felől a fent kérelmezett kivitel és annak folytonossága által az adóalanyok életképesek és erősek lesznek.

A kérés teljesítése tehát egyfelől államérdek, másfelől a földmives szövetség nagy tömbjét képező kisgazdáknek egzisztenciális érdeke.

Szintén az önálló székely tehervonat kiutalásával oldódnék meg az élelmi gabonamagvaknak szállítása is, mert a mai szállítási körülmények között a hatóság is alig képes néhány vagonnal a közönség ellátása céljából a vármegye részére behozni, mivel vagonhoz a mai viszonyok között alig juthat. A szövetség ugyanis a kormányhoz intézett 6-ik memorandumában

50 vagon buza és 50 vagon tengeri kiutalása

iránt tett lépéseket, mivel Udvarhelyvármegye népe a mindennapi kenyér tekintetében teljesen ellátatlan. Mult évi termésünket a rossz időjárás, rozsda és egérkárók annyira tönkretették, hogy terméseredményünk kataszteri holdankint a kenyérmagvakban 4 métermássát tett ki, a tavaszi termésünk ugyanezen a felsorolt okok miatt kat. holdankint 5 mássá terméseredménnyel szarultak.

A vármegye különben is mostoha gazdasági viszonyok között teng s még a legjobb termés-eredményű években is, mikor kat. holdankint 8—9 mássárol beszélnünk — állandó behozatalra szorul, mivel silány talajviszonyai és zord éghajlata mellett, aránylag sűrű népességű és a lakosság épen a nem kedvező természeti feltételek miatt inkább állattenyésztéssel, mint gabonatermesztéssel foglalkozik.

A mult évi szomora termés-eredmény a lehető legzsiláltabb gazdasági viszonyok között találta népünket. A földmivelő nép csak egy részét a gabonakészletéből elrekviráltatott s így a nép teljesen kenyérmagvak nélkül maradt. A körülfekvő vidékekről vásárolt élelmezési gabona horribilis magas árai folytán pénzében is kimerült s különösen a szegényebb kisgazda-osztály az, mely a jeleni gazdasági katasztrófa miatt nemcsak gazdasági válságba, de egyenesen éhínségbe jutott.

A gazdasági statisztikai számítás alapján kimutatható, hogy a mult évi termés a vármegye népének épen csak 5 és fél hónapra való volt. Az aratás és betakarítás után pedig a hetedik hónapban járunk s így a nép az élelmezési gabonakészletéből kifogyott és a kisgazda nép az élelmi gabona hiányában — mert a spekulánsok kezéből a kenyérmagvakat képtelen beszerezni — az utolsó vetőmagvához nyul s már kezdi felemészteni a folyó év tavaszán elvetendő tavaszi gabonamagvakat is.

A 7-ik kérvényben

a nép kezén levő korona-bankjegyek beváltása

íránt fordulnak a kormányhoz. A memorandum praktikus indokolása tisztára lélektani magyarázatokon nyugszik és a helyzetnek tárgyilagos vizsgálásával fejti ki, hogy tulajdonképpen mi okból történt a népnek a becsesléstől való tartózkodása.

A székely s vele együtt Erdély köznépeinek kezén — tekintet nélkül a faji, illetve nemzeti-ségi megoszlásra — az osztrák-magyar bankbankjegyeinek lebélyegzése és beváltása után, nagyon sok bankjegy maradt, mondja a memorandum, ami az erdélyi köznépi gazdasági leromlását hozta magával. A gazdasági élet pangása a forgalmi esere-eszköz hiánya miatt olyan szembeötöl, hogy ma a köznépi, dacára a 40%-os bonok beváltásának — pénz nélkül lévén — gazdasági értékeit: állattal, terményeit, felzereléseit, a nagyon eladósodottak pedig földjeiket és házaikat is kénytelenek elveszítgetni, hogy pénzhez juthassanak.

Az a kétmilliárdra tehető beváltatlan korona-bankjegy, ami Erdély köznépeinek kezén van, az állami hástartásra nem ró elvieselhetlen terheket, azonban a teherhordozással szemben aránytalanul nagyobb előnyöket rejt magában az állami hástartásra nézve abban, hogy a gazdasági élet gazdaságilag feloldódna és megindul a közgazdasági beruháskodás s vele együtt a népjólét és népnegyed, ami egy állami életben a legfőbb követelmény.

Végül a 8-ik kérvény a méhészegyletnek

a méhészkedés tervbevitel megadóztatása

ellen fejtette ki a székely méhészek kérését. A történelmi szempontokból gazdag indokolású kérvényt a „Méhészeti Közlöny” egész terjedelmében adta közre s így azt az érdeklődők már korábban megismerhették. Volt még egy kérvény benyújtásra készen, az őrlési adó ügyében is, de mert az őrlési adórendeletet a kormány teljesen visszavonta, ezen kérvénynek benyújtására nem került a sor.

A szövetségi közgyűlés határozatainak, majd a szükséglet szerint felmerült kérdéseknek kellő feldolgozása után a szövetség központja a küldöttség előkészítése tárgyában tette meg a szükséges intézkedéseket. Felhívást bocsátott ki a gazdaságkörükhöz és lapunk után is több ízben kérte fel a gazdákat a küldöttségben való részvételre, majd Szabó Gábor képviselőhöz fordult, hogy a gazdaságkörükhöz fogadtatását a kormánynál eszközölje ki. A kellő előkészületek megtétele után, mikor a küldöttség tekintélyes száma a jelentkezések folytán biztosított — folyó hó 8-án a szövetség elnöke dr. Elek Dániel ügyvéd és kisgazdával megjelentek dr. Cornea Tamás prefektus előtt s neki bemutatva a memorandumokat hozzájárulását kérték, hogy az összeállított küldöttség másnap a kormányhoz indulhasson, mivel e napra beérkezett Szabó Gábor képviselő válasza is, hogy a kormány a kisgazdaküldöttséget fogadni fogja. A küldöttség tolmácsán Stupariu Kálmán kereszturni főszolgabírórt kérték fel, ki ebben a minőségben a küldöttség érdekében általános közmegegyezésre járt el.

A 9-ikén reggel indult küldöttségben résztvettek: Gál Imre a szövetség elnöke Székelyudvarhely, Simon Sándor kisgazda Márafalva, Olasz Péter kisgazda Márafalva, Szabó Dániel kisgazda Zetelaka, Csiki Ambrus kisgazda Kápolnásfalva, Balázs József kisgazda Lővéte, Biró Sándor kisgazda Alsósófalva, Jakab Antal kisgazda Farkaslaka, Székely Miklós kisgazda Felsőrákos, Kolumbán Lajos kisgazda Olasztelek, Kovács Miklós kisgazda Kobátfalva, Sztás István kisgazda Székelysombor, Máté Mózes kisgazda Oklánd, Bakk Mihály kisgazda Szentlélek, Nagy Domokos kisgazda Farkaslaka, Horváth Ferenc kisgazda Tibód, Gál Sándor tanító Oroszhegy, Kicsid Béla plebános Parajd, dr. Elek Dániel ügyvéd Keresztur, Marvai Samu kisgazda Ujzékely, Gyarmathy Lajos kisgazda Ujzékely, Csoma Lajos kisgazda Székelykeresztur, Györfi Dénes kisgazda Székelykeresztur, Horváth János kisgazda Székelykeresztur, Horváth Sándor kisgazda Székelykeresztur, Márton Péter kisgazda Oroszhegy, Kosza József kisgazda Fenyéd, Nagy Lajos kisgazda Béta, dr. Koncz Károly Oklánd, Egyed József Oklánd, Farkas János Karácsonyfalva, Mátyás Albert Karácsonyfalva, Jakab János Zsombor, Béla András Karácsonyfalva, Kovács Pál Karácsonyfalva, Molnár Ferencz Szentpál, Dimén István Szentpál, Sztás András Zsombor, Cionca Macedon Oklánd, Kristóf Dénes Székelykeresztur.

A küldöttség részére úgy az udvarhelyi, mint a segesvári állomásfőnök külön vasuti kocsit bocsátott rendelkezésre. Az uton a homoródkőhalmi állomáson csatlakozott a homoródi járás gazdaküldöttsége is Cionca Macedon főszolgabíró vezetésével, melynek az oklándi járásbírótság visszaállítása iránt is volt külön kérvénye.

A kamara elnöke előtt.

A küldöttség az elindulás napján este 12 órákor érkezett Bukarestbe, hol az elcsatlakozás nehézségeit leküzdve — másnap (10-én) délelőtt 10 órákor a királyi palota előtt gyűlt össze, innen kettős sorba alakulva ment fel a képviselőházba, hol a kamara elnöke előtt jelentek meg. A küldöttség tagjait Szabó Gábor és Pető Mózes vezették be az elnök fogadó termébe és Szabó képviselő mutatta be a küldöttséget s tolmácsolta német nyelven a küldöttség üdvözlését. Majd Stupariu főszolgabíró adta elő román nyelven a küldöttség kérését a külön székely tehervonat és az erdők, legelők status quo fenntartására vonatkozólag. Duiló Zamfirescu elnök az előadottakra következőleg válaszolt: Igen kedvesen vettem a székely gazdák megtisztelő látogatását. Magam részéről határozott ígéretet nem tehetek, mert az ügy a miniszterelnök és az összkormány elé tartozik, azonban igazságérzetemnek mély tudatában megígérem, hogy amikor az erdélyi agrárreform tárgyalása alkalmával a kérdés szónyegre kerül, szívesen fogom viselni a székely kisgazdák óhaját s a kérvényt a képviselőháznak be fogom mutatni. Majd engedélyt adott, hogy a küldöttség tagjai a kamara karzatán helyet foglalhassanak, mely után a szövetség elnöke átadta a képviselőháshoz intézett kérvényeket. Ezután a küldöttség a képviselőház karzatára vonult.

Közvetlen megbeszélések az agrárreform ügyében.

Míg a küldöttség a karzaton szemléltette és hallgatta a gyűlés lefolyását, addig Stupariu főszolgabíróval a vezetőség felkereste dr. Jakob János élelmi képviselőt, az agrárreform előadóját s vele is közölte a székely kisgazdák óhaját, kitől a következő feleletet nyerte: Jelenleg az éromániai birtokreform tárgyalása van szónyegen. Ezt követi a besszarabiai s majd utoljára az erdélyi törvénytervezet, mely a jelen pillanatban még meg sincs szövegeve. Az újágok az éromániai birtokreform törvénytervezetét tévesen értelmezték Erdélyre. Kijelenti, hogy a volt urbéri, közési, közbirtokossági erdő és legelő területek csak abban az esetben jönnének kisajátítás alá, ha az egyik községnek v. közbirtokosságnak a másik rovására túl nagy területe van, de ez is csak abban az esetben, ha azt a szomszéd község igényelné. A székelységnek kommunisztikus alapon nyugvó ilyen birtokai nem jönnek kisajátítás alá. A székely kisgazdák felsorolt kívánsága minden tekintetben respektálatlan fog. A megbeszélést végező csoporthoz jött Gróza Péter képviselő, az erdélyi ügyek tüzetes ismerője, a politikai élet egyik kimagasló alakja, ki szintén hasonló kijelentéseivel erősítette meg Jakob dr. agrárreformers nyilatkozatait. A barátságos jellegű megbeszélés után a küldöttség Bukarest megtekintésére indult, majd pihenőre tért, hogy más-

nap a kormánytól intervenszióján a többi nagy fontossága memorandumok tárgyában.

Főmetropolita a küldöttség tagjai között.

Másnap (pénteken) délelőtt 9 órákor gyűlekezett a küldöttség a királyi palota előtt, honnan a kultuszminiszteriumba mentek, mert Szabó deputátor azt közölte a küldöttséggel, hogy a többi reszortminiszter el van foglalva s a küldöttséget csak másnap fogadhatják. Azonban Goga Oktávián perferkt beszél magyarul s erdélyi ember lévén, a viszonyokkal közelebbről ismerős s nála elintézhető az összes ügy, mivel ő a reszort miniszterekkel amugyis minisztertanácsban közli a küldöttségnek memorandumokba foglalt kívánalmait. A gazdaküldöttség a közölt ajánlatra Goga Oktávián miniszterhez indult, amíg a miniszter tanácsülésen volt, a folyosó padján foglalt helyet és várakozott. Egyszerre a gazdák közt egy ősz szakállú főpap alakja jelent meg, aki színtén bejött a miniszteriumba és észrevén a székelyeket, megszólította őket: Honnan jöttök kedves székely atyafiak?

Kórus: Székelyudvarhely megyéből.

— És mi jó járatban vannak? Talán iskolai ügyben jöttök?

— Nem! Mű gazdasági bajainkat akarjuk elpanaszolni.

— Szép vidék az a székelyföld. Ismerem jól. Én is onnan származtam.

Gyarmathy Lajos: Hát ugyanbizon honnan való a tiszteletes ur?

— Oláhtoplicán születtem. Gyergyóssentmiklóson jártam az iskolába...

Gyarmathy: Hát osztán ugyanbizon, hogy került ide a tiszteletes ur?

— Elvégeztem az iskolát, pap lettem, majd Csanában püspök, később pedig Románia főmetropolitája, vagyis hercegprimás. (Mély hallgatás)...

Végül a főpap szakította meg a szendőt, ismételtén kijelentve, hogy a Székelyföldet nagyon szereti, s a népnek szívesen áll segítségére, rendelkezésére. S néhány emberükkel kezét fogva, eltávozott.

A miniszter előtt.

A főmetropolita eltávozása után nemsokára jött Goga Oktávián miniszter és jelentették a küldöttségnek, hogy a miniszter azonnal fogad. Belépve a miniszter irodájába, Szabó Gábor deputat mutatta be a küldöttség tagjait és Elek Dániel dr. adta röviden elő a küldöttség kérését.

A miniszter meghallgatva az előadottakat, a következő feleletet adta:

Az önálló székely tehervonat kiutalása tárgyában dr. Cornea Tamás vármegyei prefektus személyes előterjesztése alapján Valeanu vasutügyi miniszterrel a minisztertanács már egy ízben tárgyalt. A legközelebbi minisztertanácsban újra fel fogja hozni a székely kisgazdák kérését s felhívja Szabó Gábort, hogy vele e tekintetben pár napon belül újra beszéljen s az erre vonatkozó kérvényt adja a miniszteri tanácsülés előtt át, hogy azt a reszortminiszternek átnyújthassa. Maga részéről a kérést a legmelegebben támogatja. Meg van győződve, hogy a tanácsülés nem fog elzárkózni a székely gazdák kérése elől s mihamarabb tárgyalni és engedélyezni fogja a tehervonatot, minek révén az élelmi gabona is hamarosan bejuthat a vármegyébe, mert a kért élelmi gabonának kiutalása, illetve engedélyezése teljesen bizonyosra vehető.

Jól emlékszik arra, hogy az unitárius

egyház régebben br. Daniel Lajos szenátor utján a buni birtoknak a kereszturi unitárius gimnázium részére való meghagyása tárgyában egy kérvényt adott be. Hogy ez a kérvény nem intéztetett még el, az a túlhalmozott munka miatt van. Örvedetesnek tartja, hogy az egyház és a földmives szövetség közös akarattal óhajtsák a földmives iskolát felállítani. Cudalbu földmivelésügyi miniszterrel a legjobb indulattal fogják a kérdést s a kérvényt elintézni. Különb is tervbe vette a kormány, hogy minden vármegye részére egy földmives iskola szerveztessék, hogy az illető vidék sajátlagos éghajlata szerint simuló gazdasági szokások alapján képeztesse a kisgazdákat. Az erdő és legelők kérdésében a miniszter ugyanazon szellemben beszélt, mint amilyen választ a küldöttség az agrárreform referensétől nyert. Hosszasabban foglalkozott a vasutépítés problémájával, amit teljesen ismer még magyarországi képviselő korából. Erre nemcsak a székely népnek, de az államnak is óriási szüksége van. Tudja, hogy a Székelyföld közgazdasági állapota éppen a vasutak szempontjából elhanyagolt. Teljesen azon az alapon áll, amit a kisgazdák kérvénye kifejez. És ezt az irányt vallja a kormány is, mely már a kérdéssel foglalkozott. A kormány el van tökéltve arra, hogy bármily áldozat árán a Székelyföldet a tengeri kikötővel közvetlen összekapcsolja s az által a Székelyföld közismert nyomorúságos gazdasági helyzetét valahogy lélekzétvételhez juttatja. Legyen meggyőződve a küldöttség, hogy minden erejét latba veti, hogy a székelység a gazdasági közösségbe a lehető leggyorsabb idő alatt belejusson. Hangsúlyozza, hogy a híresztelésekkel szemben a kormány akarata igenis az, hogy a vasuti fővonal Marosvásárhely és Székelyudvarhelyen át Szeben-felé vezessen. Az állatkivétel szünetelése nemcsak a Székelyföldnek, de az egész Erdélynek nyomasztó gazdasági kérdése. A segítség módjait a kormány tárgyalja s hiszi, hogy rövid időn belül a megoldás módjait megtalálják. A székelység részére az önálló székely tehervonat kiutalása lesz az a mentő horgony, mely e tekintetben is a leggyorsabb eredményhez vezet. És hogy ezen gazdasági ügyek ne halasztódjanak, Szabó Gábor deputáthoz fordul s a küldöttség előtt felkéri, hogy minduntalan ő neki is, de a kormány tagjainak is hívja fel a figyelmét a kisgazdák kéréseire s azok teljesítését állandóan sürgesse.

Az egyházak és hitfelekezeti iskolák ügye.

Majd önkéntelenül is rátért a reszort-ügyekre és közölte a küldöttséggel, hogy a kath. egyházzal a konkordátum alapján rendeződik a viszony s folyó hó 19-ikére gróf Majláth Gusztáv Károly püspök esküje ki van tűzve, minek megtörténte után az egyházközségek is könnyebb helyzetbe jutnak. A református és unitárius egyházakkal statutum alapján, ami törvénybe lesz iktatva, rendeződik minden kérdés, mihelyt

az illető püspökök az esküt leteszik. Elve, hogy hitfelekezeti iskoláknak államsegélyt a kormány ne adjon, hanem mindazon községekben, hol az egyházak az iskolát nem tudják fenntartani, az állam létesítsen állami iskolát, melynek tannyelve a község anyanyelve legyen s a román nyelv mint tantárgy taníttassék. Hasonló elbírálás alá tartoznak a középiskolák is, melyeknek az ugynevezett iskolafenntartó államsegély nem adható meg, mert ha az egyház nem bírja fenntartani — az állam hajlandó a vidék érdekeltsége szerint — olyan tannyelvű középiskolát fenntartani, amilyen a vidék.

Gál Sándor oroshelyi hitfelekezeti tanító, kisgazda a hitfelekezeti iskolák segélyezését kívánatosnak tartja és kéri a minisztert, hogy a hitfelekezeti tanítók két évi államsegélyt utalja ki, mivel a tanítók az iskolákban becsületes pontossággal és lelkiismeretesen teljesítették kötelességüket, mire nézve a miniszter megjegyzi,

hogy ezen ügyek tisztázására a püspökök eskütétele után kerülhet sor.

A székelyföldi vármegyék feldarabolása, új kerületek alakítása.

A miniszter saját kezdeményezéséből hozza fel a vármegyék feldarabolásának kérdését, mire nézve Gál Imre Udvarhely megye lakosságának nevében óvat emel és kéri, hogy a székelység hagyassék egy tömbben s inkább legyen az egész Székelyföld egyetlen vármegye, mintsem külön tagozódásokra osztassék, vagy ami leghelyesebb volna — alakíttassék a Székelyföld egy egységes területté s kapcsolassék hozzá Kisküküllő, valamint Nagyküküllő székely-magyar lakossága is, és kormányzására küldessék királyi biztos.

A miniszter helyet ad a kérésnek s

kijelenti, hogy a székelységnek joga van ehhez a békeszerződés értelmében. Különb is az egész tervezet a kormány elé terjesztett javaslat csupán, amit a kormány a közölt formájában nem fogadhat el, mert ezzel nem lehetne a kisebbségi jogok biztosítását eszközölni, már pedig minden kisebbségnek jogában áll anyanyelvét a közigazgatásban érvényesíteni. A székelységnek ugy a közigazgatásban, mint iskoláiban a magyar nyelvet biztosítani kell a békeszerződés értelmében, ami a ratifikáció folytán már tételes törvény. Ezt a jogát a székelységnek s más kisebbségeknek nem lehet konfiskálni. Bizton hiszi tehát, hogy a vármegyei új beosztásokból nem lesz semmi.

Majd Gál Imre még arra kéri a minisztert, hogy a gazdaszervezeteknek szabad működését a kormány biztosítsa, mire nézve megjegyezte a miniszter, hogy ha fordulnak elő szörványosan esetek — ne tulajdonítsák azt általánosnak, mivel a kormány a gazdaszervezetek szabad működése elé egyáltalán nem gördit akadályt, mert ezt a konszolidáció érdeke is így kívánja.

Tisztviselők ügye.

Később felemlítette a miniszter az el nem helyezett, illetve szolgálatátételre jelentkezett magyar tisztviselők ügyét is, melyre vonatkozólag megjegyezte, hogy ezek egyelőre rendelkezési állományban vannak, illetve lesznek helyezve amikor sor kerül rájuk, szolgálatátételre behívják. Addig is azonban fizetésük folyósítva lesz. A korosabb tisztviselők pedig nyugdíjaztatni fognak.

A szövetség elnöke köszönetét fejezte ki a miniszternek a jóindulatu kijelentésekért és a szövetség kéréseinek támogatásáért, mellyel a kihallgatás véget ért.

Az oklándi járásbíróság ügye.

Mig a küldöttség délután a reszort-minisztereket kereste, — de már nem találta őket hivatalukban — addig a homoródi járásból jött gazdák Clona Macedon főszolgabíró vezetése alatt külön váltak és az igazságügyi államtitkárnál jártak el az oklándi járásbíróság visszaállítását illetőleg és pedig teljes eredménnyel, melyben a járásbíróság Oklándon f. évi április hó 1-én működését Széplaky Ödön táblabíró vezetése alatt megkezdi. A homoródi járás küldöttsége interveniált a pénzügyminiszteri államtitkárságnál is a 2 éve nyugdíjat nem kapott járási rokkantak és hadi özvegyek nyugdíjainak kiutalása tárgyában, — ez oldalon is eredménnyel, ményiben a pénzügyminiszteri államtitkárnak a nyugdíj-ellátmány kiutalását illetőleg intézkedéseit megtette.

Nem lévén kilátás arra, hogy a reszort miniszterektől a kérdéses ügyekben a küldöttség kihallgatást nyerjen — 12-én reggel Bukarestből visszatért a vármegyébe.

Különb érdeklődéssel figyeljük, hogy ezen nagy fontosságú kérelmek mikor fognak teljesedésbe menni. Az általános beszámolóból azt sürjük le, hogy a küldöttség nem tudott hozzájutni a reszort miniszterekhez, hová tulajdonképen a gazdasági ügyek tartoznak. Garanciát nyújtott azonban Goga kultuszminiszter, hogy ő fogja ezeket a kormányban bemutatni. Mindenesetre választ fognak nyerni a gazdák, mert kérésük oly lényeges, hogy azon elsiklani a kormányzó hatalomnak lehetetlen. Kötelességünkhöz hiven a kormányzó hatalom részéről jövő intézkedéseket annak idején ismertetni fogjuk.

HIREK.

Március 14.

A vármegyei számvevőség április hó 1-ével ismét fel lesz állítva. A személyzet 1 főből és 5 számvevőből fog állani. Ez állásokra az államtitkársághoz címzett pályázati kérés f. hó 25-ig a vármegye alispánjánál beadandó.

A megváltozott vonatjárás. Illetékes értesítés szerint, f. hó 15-ikétől a székely vonat közlekedésének ideje megváltozik. Szentul Segesvárról indul reggel 5 óra 15 perckor, Székelyudvarhelyre érkezik 8 óra 32 perckor. Délután innen indul 3 óra 33 perckor (15 óra 33 perc), Segesvárra érkezik 6 óra 01 perckor (18 óra 01 perc).

Kiadó: a Könyvnyomda R.-t. Odorheiu (Székelyudvarhely)
Cenzurat: C. T. Síra.

Eladó házak.

Székelyudvarhelyt a Kossuth-utca 34, Csere-u. 16, Temető-u. 1. és 1/a., Malom-utca 7. számú házastelkeket szabadkézből eladom. — Címemet megadja a kiadóhivatal.

Értesitem tisztelt hölgyvevőimet, hogy

szalmakalapjaikat átvarratás végett

már most elfogadom. Formák az átvarratáshoz üzletemben megtekinthetők.

Egyben közölni kívánom, hogy tavaszi újdonságaim már megérkeztek, azok megtekintésére felhívom a tisztelt hölgyközönség figyelmét. Tisztelettel:

ORDELT JÁNOS.